

گفت وگوبا مسعود ناصری، مدیرکل امور هنری فرهنگستان هنر

تاریخ شفاهی صرفاً مصاحبه یا فیلم مستند نیست

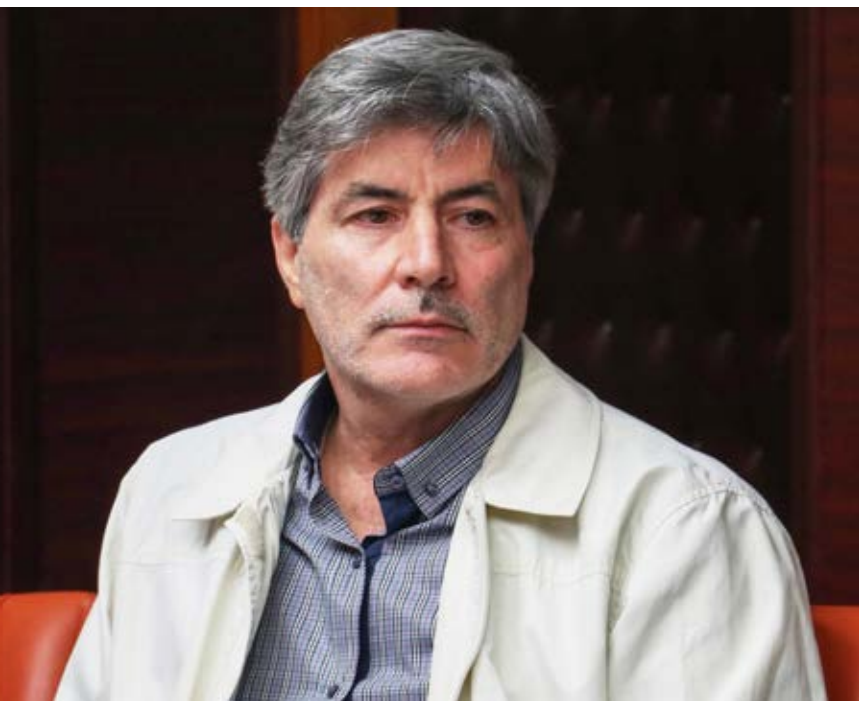
محبوبه حاجی پروانه

ناصری در این زمینه به توضیح بیشتر پرداخت و گفت: «نوشتار در دوره‌های تمدنی به صورت تصویری و خطوط جدید به امکانات روایت و ثبت رویدادها بسیار کمک کرد که شرح آن در این مقال نمی‌گنجد. نوشتن تاریخ و ثبت آن همواره مورد توجه حکمرانان و اقوام دارای پیشینه بوده است. در دنیای مدرن و از قرن نوزدهم به بعد، درباره تعریف تاریخ و جایگاه تاریخ‌نویس و وظیفه او برای نحوه ورود یا میزان دخالت، و شیوه برداشت تاریخ‌نویسان، بحث‌ها و گفت‌وگوهای بسیار شده است. از استعداد و میل انسانِ اندیشمند به ثبت خود،

مسعود ناصری، مدیرکل امور هنری فرهنگستان هنر، در گفت‌وگویی عنوان کرد: «طرح تاریخ شفاهی اعضای پیوسته فرهنگستان هنر تهیه و تدوین می‌شود. در این طرح ضرورت پرداختن به تاریخ شفاهی مرتبط با اعضای پیوسته فرهنگستان هنر بررسی شد و در حال حاضر گفت‌وگوبا این اعضا در اولویت است.»

یکی از برنامه‌های درازمدتی که چندی است در دستور کار فرهنگستان هنر قرار گرفته «تاریخ شفاهی هنر» است. تاریخ شفاهی شیوه‌ای پژوهشی است که فرهنگستان هنر این روزها بنا دارد تا از آن برای مستندسازی تاریخ هنر ایران در حوزه‌های مختلف هنری، براساس روایت هنرمندان شاخص و ویژه این مرز و بوم، استفاده کند و اولویت آن را گفت‌وگوبا اعضای پیوسته فرهنگستان هنر قرار داده است.

با مسعود ناصری، مدیرکل امور هنری فرهنگستان هنر که مسئولیت این طرح را برعهده دارد، گفت‌وگویی کردیم تا از چگونگی اجرای این طرح مطلع شویم. او در این گفت‌وگو ابتدا به پیش‌درآمدی درباره تاریخ شفاهی هنر و کم‌وکیف این نوع تاریخ‌نویسی پرداخت و گفت: «موضوع تاریخ و تاریخ‌نویسی در ایران و جهان همیشه مورد توجه بوده است. در دنیای قدیم اقوام و تمدن‌های مختلف نحو و روش تاریخ‌نویسی خاص خود را داشته‌اند که عبارت بود از شکل‌های مختلف و متفاوت ثبت و روایت رویدادهای مهم. از این دست می‌توان به نقاشی‌های دیواری و سنگ‌نگاره‌های پیش از تاریخ اشاره کرد.»

می‌توان این‌طور نتیجه گرفت که موضوع تاریخ و تاریخ‌نویسی پیشینه‌ای به اندازه خودآگاهی بشر تا به امروز دارد.»

او در باب تأثیر پیشرفت فناوری در حوزه ثبت و ضبط تاریخ گفت: «پیدایی تحولات مربوط به فناوری در دوره مدرن، ساحتی جدید در عرصه تاریخ و تاریخ‌نگاری ایجاد کرده است. ضبط بی‌واسطه تصاویر و صدا از طبیعت، اشخاص و رویدادها، مستنداتی برای پژوهندگان فراهم کرده که در هزاره‌های گذشته ضبط آنها ممکن نبوده است.»

مدیرکل امور هنری فرهنگستان هنر، اختراع عکاسی، فیلم‌برداری و به تبع آن صداگذاری در فیلم‌ها را یکی از تحولات بزرگ تاریخی به شمار آورد و به ارتباط آن با تاریخ شفاهی پرداخت و یادآور شد: «از اختراع عکاسی، فیلم و صدا برداری تا به امروز تحولات منحصر به فردی در حوزه ثبت و ضبط موضوعات تاریخی فراهم آمده است. تاریخ شفاهی، همان‌طور که از نامش پیداست، مستقیماً از زبان خود افراد و به صورت زنده صورت می‌گیرد؛ شیوه‌ای که در آن نسبت به ضبط صدا و یا ضبط توأم صدا و تصویر، برای دریافت اطلاعات جدید و البته بی‌واسطه اقدام می‌شود. متن این نوع تاریخ، حتی در صورت مکتوب شدن، خصلتی گفتاری دارد.»

او به چگونگی شکل‌گیری واحد تاریخ شفاهی در فرهنگستان هنر اشاره کرد و توضیح داد: «امروزه تاریخ شفاهی به‌عنوان یکی از ابزارهای مهم و مؤثر در پژوهش مطرح شده است. جدا از اینکه تاریخ شفاهی در ایران از چه زمانی آغاز شده، در سال ۱۳۹۳ مصوبه‌ای در هیئت دولت مبنی بر موظف کردن دستگاه‌های اجرایی برای توجه به تاریخ شفاهی همان دستگاه و ثبت و ضبط آن به تصویب رسیده است. به همین منظور فرهنگستان هنر جمهوری اسلامی ایران نیز به‌عنوان یکی از دستگاه‌های زیر نظر دولت، در سال ۱۳۹۸ واحدی زیر نظر اداره کل امور هنری خود ایجاد کرد. از این تاریخ، واحد یا گروه تاریخ شفاهی هنر، مطالعات اولیه‌ای برای تهیه نقشه و آیین‌نامه‌های لازم آغاز کرد و با توجه به امکانات، با کمک مرکز اسناد کتابخانه ملی، راهکارهای استاندارد را فراهم کرد.»

ناصری در توضیح اینکه در روند مستندسازی یا تاریخ شفاهی هنر فرهنگستان، اولویت با کدام حوزه یا کدام دسته از هنرمندان است، گفت: «با توجه به مصوبات داخلی و مطالعات اولیه، طرح تاریخ شفاهی مرتبط با اعضای پیوسته فرهنگستان هنر، بررسی و تهیه و تدوین شد. در حال حاضر اولویت به گفت‌وگو با اعضای پیوسته فرهنگستان هنر برای ثبت و ضبط زندگی‌نامه عمومی و هنری ایشان و البته رابطه آنها با فرهنگستان هنر است.»

مدیرکل امور هنری فرهنگستان هنر در این باره که آیا فیلم مستند و مصاحبه با هنرمندان، همان تاریخ شفاهی هنر است، گفت: «تاریخ شفاهی قبل از اینکه نوعی از شکل اجرایی باشد، بیشتر دیدگاه و نحوه نگریستن به موضوعات است. تاریخ شفاهی یکی از ابزارهای مهم و مؤثر در پژوهش‌های تاریخی محسوب می‌شود و مهم‌ترین رکن آن مصاحبه و گفت‌وگوست و نمی‌توان آن را با هر نوع مصاحبه و مستندی مقایسه کرد. منبع دست اول درباره یک موضوع یا رویداد (در اینجا هنرمند و عضو پیوسته) همان خود هنرمند است.»

او به توضیح بیشتر در این زمینه پرداخت و گفت: «نحوه ورود و سؤالات مصاحبه‌کننده، و پاسخ‌های استادان بیشتر کیفیت مربوط به تاریخ شفاهی را مشخص می‌کند تا اینکه صرفاً خود مصاحبه با هر شکلی مد نظر باشد. تاریخ شفاهی معمولاً نقاط و موضوعاتی را در حین مصاحبه هدف‌گذاری می‌کند که هم از دید تاریخ و هم تاریخ‌نویسی پنهان شده است؛ به عبارتی دیگر مصاحبه می‌تواند تاریخ شفاهی باشد ولی تاریخ شفاهی صرفاً مصاحبه یا فیلم مستند نخواهد بود.»

مسعود ناصری در پایان سخنان خود درباره چگونگی استفاده و بهره‌مندی علاقه‌مندان از این مستندات تاریخ شفاهی گفت: «چشم‌انداز این طرح این است که بتوانیم در وب‌گاه فرهنگستان هنر پنجره‌ای ایجاد کنیم تا هم بخشی از دانش تاریخ شفاهی هنر و هم بخشی از تولیدات این واحد را در دسترس عموم و پژوهشگران قرار دهیم. نمونه‌های اولیه طراحی شده‌اند و در حال پیگیری هستیم.»